

Postupanje Javnog RTV servisa BiH (BHRT) u slučaju snimanja intervju sa dr Sebijom Izebegović : JEDAN ILI DVA INTERVJUA - BEZBROJ NEODGOVORENIH PITANJA

Javni servis na državnom nivou, BHRT napravio je intervju sa dr Sebijom Izebegović, direktoricom Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu, koji je trebao biti objavljen 25. oktobra 2017. u 21:15 sati. Intervju je radila urednica Jutarnjeg programa Lejla Zvizdić, na čijem je Facebook profilu on najprije i najavljen, da bi nakon toga bio najavljivan i na zvaničnoj web stranici BHRT. Nakon što je odlučeno da intervju neće biti emitovan, najava je bez obrazloženja povučena sa web stranice BHRT, a novinarka je u potpunosti ugasila svoj profil na društvenim mrežama.

Direktor BHT Mario Vrankić na upit novinara iz drugih medija istog je dana potvrdio da intervju neće biti objavljen, ali da o razlozima ne želi govoriti. Gotovo odmah nakon što se informacija o skidanju najavljenog intervju pojavila u javnosti počele su i različite diskusije o razlozima takve odluke, među kojima i ona da je direktorica KCUS-a, nezadovoljna nekim segmentima intervju (među kojima je i njena izjava da su ljekari koji su sa KCUS-a otišli u drugu bolnicu „promijenili agregatno stanje“, što je izdvojeno i u najavnom *traileru* na BHT), tražila njegovo povlačenje, te da je riječ o cenzuri, na šta su u svom saopštenju upozorili iz Udruženja BH novinari, v.d. urednika Informativnog programa BHT Fadil Smajić izjavio je kako urednički kolegij nije znao, učestvovao, ni na bilo koji način bio obaviješten o postojanju intervju dok nije objavljena najava na web portalu. Nikakvog zvaničnog saopćenja ni iz BHRT, niti iz KCUS-a nije bilo u narednih deset dana, a onda je 4. novembra u večernjem terminu intervju emitovan, bez bilo kakve najave i ponovo bez objašnjenja zašto je prvobitno povučen iz programa.

(Ne)profesionalni pristup i ćutnja odgovornih

Ono što je uslijedilo, više od samog povlačenja intervju, otvorilo je brojna još uvijek neodgovorena pitanja o (ne)profesionalnosti pristupa BHT ovom intervjuu. Naime, na društvenim mrežama i web portalima objavljene su *screen shot* fotografije sa početka i kraja intervju iz kojih je jasno da je intervju dosnimljen, odnosno da su neka pitanja emitovana u intervjuu ona iz originalnog intervju, dok su druga snimljena naknadno, nakon povlačenja intervju iz programa. 5. novembra potvrdio je to i direktor BHRT Belmin Karamehmedović,

kazavši kako su ponovno snimljena tri pitanja i tri odgovora prof.dr. Izetbegović jer je „došlo do tehničkih problema.“ Direktor je kazao kako je bilo problema s mikrofonima i rasvjetom, te su uposleni u tehnici pokušavali spasiti materijal, zbog čega je, zapravo, intervju prvobitno povučen, te su naknadno dosnimljena tri odgovora koja su bila nekorektna. BHRT se odlučio da u dnevniku pojasni detalje, kazao je Karamehmedović, kako bi „bilo pokazano da se u ovom slučaju ne radi ni o kakvom političkom pritisku.“ Iz Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu nije bilo nikakvog saopćenja ni nakon emitovanog intervjua, ali je 9. novembra portal magazina STAV objavio kompletan transkript intervjua s BHT s obrazloženjem da se „uz sve napade i kritike malo govorilo o tome šta je ustvari izrečeno, odnosno o sadržaju samog intervjua kojeg u cijelosti predstavljamo“.

Ovaj presedan u novinarskom pristupu nekom intervjuu otvorio je niz pitanja vezanih za profesionalne standarde i odnos BHT prema njima. Na ovom mjestu izdvajamo neka od njih, u pokušaju da što objektivnije sagledamo i pokušamo razumjeti uzroke ovakvog pristupa BHRT, te u pokušaju da menadžment BHT navedemo da na neka od njih odgovori građanima/javnosti, u interesu vraćanja povjerenja građana u ovaj medij.

Zašto je intervju povučen, pa emitovan?

Ključno i najvažnije pitanje je zašto je, zapravo, intervju povučen, odnosno zašto nije emitovan nakon što je snimljen i najavljen? Obrazloženje da je riječ o tehničkim problemima nije nerealno, ali je pitanje zašto je to obrazloženje dato tek nakon što su gledatelji/javnost shvatili da je intervju dosnimljen naknadno? Sasvim bi logično bilo, ukoliko je doista bilo riječ o tehničkim problemima s jednim dijelom intervjua, da je materijal koji je pregledan i ocijenjen kao tehnički zadovoljavajući emitovan u terminu u kojem je najavljen, uz obrazloženje gledateljima da intervju nije cjelovit, te da će drugi dio biti emitovan naknadno. No, to se nije dogodilo. Jednako je tako nelogično da pri izdvajanju dijelova intervjua za najavni *trailer* nije uočeno da postoje tehnički problemi i da je najava puštena na web bez prethodne tehničke provjere cijelog intervjua. Drugim riječima, zašto intervju nije emitovan ako je najavljen, odnosno zašto je najavljan ako nije utvrđeno da je sigurno da će biti emitovan?

Ostalo je nejasno i *ko je donio odluku o neemitovanju intervjua? Ali, i ko je donio odluku o njegovom snimanju?* Naime, ako v.d. urednika informativnog programa dan nakon neobjavlivanja intervjua izjavi da uredništvo nije znalo za povlačenje intervjua, niti je znalo da je intervju uopšte snimljen, ko je, zapravo, donio odluku o snimanju, a potom o povlačenju

intervjua? Drugim riječima, u kojim se krugovima, osim na uredničkom kolegiju informativnog programa, donose odluke o sadržaju programa? Novinarka koja je radila prvu verziju intervjuja nije dio informativne redakcije, a od početka navedenog slučaja, osim što je zatvorila Facebook profil na kojem je prva najavila intervju, također je i na bolovanju.

Autorizacija ili uljepšavanje odgovora

Važno je znati i *zašto povlačenje intervjuja nije obrazloženo gledateljima (!?)*, bilo u terminu u kojem je trebao biti emitovan (obraćanjem onog/one koja je intervju radila i najavljivala kao ekskluzivni), bilo saopćenjem Uredničkog kolegija prije tog termina (budući da sva saopćenja poslije imaju puno manju vjerodostojnost i daju razloge za sumnju) ili, pak, u vidu *crola* – teksta koji bi išao na ekranu tokom emitovanja intervjuja onda kada je on konačno emitovan. Nakon ovog, logički slijedi pitanje o tome *zašto je, uopće, intervju dosnimljen? Da li je logičnije bilo emitovanje samo onog dijela koji nije bio tehnički problematičan? Koji su argumenti da se neka pitanja ponovno snimaju?*

Činjenica da su neka pitanja dosnimljena otvara najmanje dvije sumnje: da je riječ o pitanjima unaprijed usaglašenim sa sugovornicom, pa je uslijed tog dogovora intervju ponovno sniman, što je suprotno profesionalnim standardima. Neki su analitičari u interpretaciji ovog slučaja pominjali i eventualno pravo sugovornice na autorizaciju, zbog kojeg je onda intervju prvobitno povučen, a potom i doraden, no to također apsolutno izlazi iz okvira profesionalnih standarda. Naime, autorizacija se definira kao potvrda autentičnosti izjave ili teksta prije objavljivanja i uobičajena je za štampane medije, kako bi sugovornik bio siguran da su u novinarskom tekstu njegove riječi dosljedno prenesene, no ona sa zadovoljstvom ili nezadovoljstvom sugovornika samim intervjuom nema nikakve veze, odnosno ne bi se smjelo događati da se sugovornike koji pristanu na intervju pita za to da li je u konačnici intervju dovoljno dobar da bi bio objavljen. Odluku o tome donosi isključivo novinar koji je intervju radio, sam ili u dogovoru s urednikom, budući da se profesionalni intervjui rade u skladu s javnim interesom, a ne u skladu s interesom onoga ko je sugovornik.

Novinarska etika u drugom planu

Gledateljima je ostalo nepoznati *da li je nakanadno emitirani sadržaj kombinacija originalnog i dosnimljenog intervjuja, te zašto to nije najavljeno i obrazloženo gledateljima?* Odnosno, kako javni servis nije prepoznao svoju obavezu da javnosti objasni da ono što gledaju nije ono što je snimljeno prvi put i nije shvatio da će šutnjom o ovome dodatno

potaknuti sumnje u manipulaciju? Nepoznanica je i to *da li su menadžment BHRT i/ili uredništvo BHT uopće imali namjeru gledateljima reći da je intervju rađen u dva navrata, a emitovan kao jedan*, u slučaju da građani/javnost sami nisu shvatili postojanje razlike na početku i na kraju intervju, te na to reagirali putem društvenih mreža i tekstova u klasičnim medijima? Odnosno, *zašto su profesionalni standardi i ovdje stavljani u drugi plan na način da je napravljena nedvojbeno manipulacija sadržajem, koji je „podmetnut“ kao originalni, a snimljen iz dva dijela?*

Kad je riječ o snimanju drugog dijela intervju, budući da je autorica prvog intervju na bolovanju, *ko je radio drugi dio intervju i kako je odabran/određen novinar koji će dovršiti posao? Da li se time krše autorska prava novinarka koja je prva radila intervju i da li je o tome konsultovana?*

I, možda, najvažnije pitanje u cijelom ovom slučaju je *zašto se direktor BHRT javnosti obratio tek nakon što je cijela priča eskalirala, odnosno, ko je i kako procijenio da u prvom slučaju (povlačenja intervju) na pitanja novinara odgovara direktor BHT Mario Vrankić, a u slučaju krize nakon emitovanja intervju direktor BHRT Belmin Karamehmedović?* I zašto se v.d. urednika informativnog programa javnosti obratio samo jednom, samoinicijativno, u pokušaju zaštite svog digniteta i digniteta svoje redakcije? Drugim riječima, da li je BHRT konačno shvatio da je riječ o kriznoj situaciji tek kada je emitovan intervju koji je dosnimljen, smatrajući da je način odnošenja prema ovom slučaju do tada bio OK (najava, pa neemitovanje bez obrazloženja, pa naknadno dosnimavanje, pa emitovanje ponovno) pa nije bilo potrebe za objašnjenjem gledateljima šta se i zašto događa?

U konačnici, moramo se zapitati: *smatra li iko (novinari, urednici, Urednički kolegij, menadžment BHT i cjelokupnog BHRT) da su narušeni profesionalni standardi u ovom slučaju i da li će za to bilo ko snositi odgovornost?* Direktor Karamehmedović nevjesto je pokušao ubijediti gledatelje da nije riječ o političkim pritiscima da se intervju povuče i dosnimi i, iako paradoksalno, formalno, tu čak donekle i jeste tačno, budući da prof.dr. Izetbegović nije nositeljica političke funkcije, no u svakom slučaju riječ je o izrazito neprofesionalnom pristupu i zanemarivanju svih profesionalnih standarda.

Javna odgovornost i postulati kriznog komuniciranja

Ono što je trebalo biti ekskluzivni intervju i donijeti komparativnu prednost BHRT u odnosu na druge medije koji taj intervju od direktorice KCUS-a bezuspješno traže još od njenog dolaska na navedenu funkciju, postalo je krizna situacija sa kojom se javni servis, naprosto, nije znao nositi. Nijedan od postulata krizne komunikacije (otvorenost, priznavanje pogreške, jasna argumentacija i pravovremeno informisanje javnosti) nije ispoštovan, a pokazalo se da u samom sistemu rada ovog medija postoje nedosljednosti, nelogičnosti i neusklađenosti, odnosno da odluke o sadržaju programa donose dijelovi sistema koji za to nisu (niti bi smjeli biti) nadležni. Nedvojbeno je, naime, da se menadžment javnog servisa umiješao u uređivačku politiku, ali je ostalo neobjašnjeno da li je taj menadžment imao i komunikaciju s menadžmentom KCUS-a kad je donošena odluka o povlačenju i dodatnom snimanju intervjua. To, u svakom slučaju, ostavlja prostora sumnji na pritisak na medij, ali za sad sa sigurnošću ne možemo reći je li riječ o cenzuri (zahtjevu prof.dr. Izetbegović da intervju vidi prije emitovanja, kao svojevrsnu autorizaciju i da on bude emitovan kad zadovolji njene kriterije, za šta nikakvih dokaza niti zvaničnih izjava za sada nema) ili autocenzuri (odluci menadžmenta da se prvotno intervju ne emituje jer bi mogao izazvati nezadovoljstvo sugovornice, a potom i da se dosnimi iz ko zna kojeg razloga). Tehnički problemi kao obrazloženje djelovali bi uvjerljivo da su javnosti ponuđeni deset dana ranije, a ne tek 5. novembra u izjavi direktora BHRT.

Ovaj propust BHT (a čak je i laiku jasno da je apsolutno riječ o zanemarivanju novinarske deontologije), nažalost, značajno je poljuljao vjerodostojnost ovog dijela sistema javnog emitiranja, koji je u većini dosadašnjih analiza programa pokazivao visok stupanj profesionalizma i nezavisnosti. Ono što je u svemu, zapravo, najveća šteta je činjenica da u BHT u krajnje nemogućim uvjetima i danas rade izuzetni profesionalci, koji unatoč činjenici da su bez redovitih primanja i osuđeni na rad na zastarjeloj opremi, odgovorno rade svoj posao, ali je sjena ovog neprofesionalizma pala i na njih, a onima koji su godinama promovirali ideju o nemogućnosti i neodrživosti javnog servisa koji je servis građana cijele BiH i nije podložan uticajima izvana, sada su dati dodatni argumenti. Strašan autogol, reklo bi se sportskim rječnikom. A u sportu, nakon što tim izgubi utakmicu jer su članovi tima igrali za protivnika, obično selektori podnose ostavke. Iz moralnih razloga. Na javnom servisu, rečeno rječnikom novinara-početnika, „ostaje da se vidi“ kakav će epilog imati ova utakmica. Zasad su selektori na svojim mjestima, igrači se o taktici očigledno ne pitaju, a onima koji su do zadnjeg trena zdušno navijali za tim ponestaje i posljednjih argumenata za to. O moralnom

postupanju nije se, očigledno, razgovaralo ni kad se ovakva taktika razrađivala iza leđa javnosti, a izgleda da se ne razgovara ni nakon što je utakmica izgubljena. Mnogo to govori ne samo o javnom servisu, ne samo o novinarstvu u BiH, nego i o društvu u kojem živimo. Nažalost.

Sadržaj ovog teksta je isključiva odgovornost autora i Udruženja/udruge BH novinari i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Evropske Unije.

Biografija:

Dr.sci. Lejla Turčilo, vanredna je profesorica na Odsjeku žurnalistike/komunikologije na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, gdje predaje predmete: Teorija medija, Mediji i politika, Online i digitalna komunikacija i RTV novinarstvo. Diplomirala je, magistrirala i doktorirala na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. Objavila je tri autorske knjige: *(P)Ogledi o medijima i društvu: članci, eseji, istraživanja* (2017), *Zaradi pa vladaj: politika-mediji-biznis u globalnom društvu i u BiH* (2011) i *Online komunikacija i offline politika u BiH* (2006). Autorica je izvještaja o stanju medijske pismenosti u BiH u 2014. u okviru projekta "Mapiranje medijske pismenosti u Evropi" Univerziteta Sorbonne, Francuska. Objavila je više od trideset naučnih i stručnih radova u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj, Crnoj Gori, Francuskoj, Belgiji, Njemačkoj, SAD i Kolumbiji. Učestvovala je na više naučnih i stručnih konferencija, simpozija i kongresa u BiH i inozemstvu.